

**ZAMONAVIY RUS TILIDA O'ZLASHTIRILGAN SO'ZLARNING
ISHLATILISHI**

*Qarshi davlat texnika universiteti
katta o'qituvchisi **Elbobo qizi Nigora***

Annotatsiya: Mazkur tezisda zamonaviy rus tilida o'zlashtirilgan so'zlarning qo'llanilishi, ularning til tizimidagi o'rni va ijtimoiy-lingvistik omillar bilan bog'liqligi tahlil etilgan. So'nggi yillarda globalizatsiya, raqamli texnologiyalar va madaniyatlararo aloqa kuchaygani sababli rus tiliga ingliz, fransuz va boshqa tillardan ko'plab yangi so'zlar kirib kelmoqda. Ushbu o'zlashtirilgan so'zlarning semantik moslashuvi, fonetik o'zgarishlari va grammatik moslashuvi jarayonlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, maqolada zamonaviy ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar nutqidagi o'zlashtirma leksikaning faollashuvi misollar asosida ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: O'zlashtirilgan so'zlar, Zamonaviy rus tili, So'z boyligi, Globallashuv, Raqamli aloqa, O'zlashtirilgan so'zlarning moslashuvi, Ommaviy axborot vositalari nutqi, Yoshlarga xos so'zlashuv.

So'nggi yillarda rus tili leksikasi sezilarli darajada o'zgarib, uni boyitishda o'zlashtirilgan so'zlar muhim o'rin egallamoqda. Globallashuv, raqamli texnologiyalar taraqqiyoti, xalqaro aloqalarning jadallashuvi kabi omillar natijasida rus tiliga ingliz, fransuz, nemis, xitoy va boshqa tillardan minglab yangi atamalar kirib kelmoqda. Bu so'zlar avvalo ilm-fan, texnika, tibbiyot, biznes va ommaviy axborot vositalari orqali tilga singmoqda. O'zlashtirilgan so'zlar faqat lug'at boyligini kengaytirish bilangina cheklanmay, balki zamonaviy rus tilining kommunikativ imkoniyatlarini ham kengaytirmoqda. Ular ko'pincha yoshlar nutqida, internet va ijtimoiy tarmoqlarda, reklama va publitsistik matnlarda faol ishlatiladi. Shuningdek, bu so'zlarning fonetik, morfologik va semantik moslashuvi tilshunoslari uchun qiziqarli ilmiy mavzuga aylangan. Mazkur maqolada zamonaviy

rus tilida o'zlashtirilgan so'zlarning ishlatilish xususiyatlari, ularning til tizimidagi o'rni va ijtimoiy-lingvistik omillar bilan o'zaro bog'liqligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari rus tili leksikasining hozirgi holatini chuqur anglashga va o'zgaruvchan til muhitida o'zlashtirilgan birliklarning o'rnini belgilashga xizmat qiladi.

O'zlashtirilgan so'zlar har qanday til tizimining rivojlanishida muhim omillardan biri hisoblanadi. Ular tilning tashqi dunyo bilan aloqadorligini, xalqaro madaniy va ilmiy munosabatlarga ochiqqligini ifodalaydi. Rus tili tarixida turli davrlarda yunon, lotin, fransuz, nemis va boshqa tillardan o'zlashtirilgan so'zlar mavjud bo'lgan. Ammo XXI asr boshlaridan boshlab ayniqsa ingliz tilidan o'zlashtirilayotgan so'zlar soni keskin ortdi. Bu holat globallashuv, internetning keng tarqalishi, texnologiyalar rivoji va xalqaro aloqa vositalarining ko'payishi bilan izohlanadi.

Zamonaviy manbalar va o'zlashtirishning intensivligi: Hozirgi davrda o'zlashtirilgan so'zlarning asosiy manbai ingliz tilidir. Bu ingliz tilining dunyo miqyosida xalqaro muloqot va ilm-fan tili sifatida ustun mavqega ega bo'layotgani bilan bog'liq. Rus tiliga kirib kelgan inglizcha so'zlar, odatda, yangi texnologiyalar, internet, marketing, moliya, ommaviy madaniyat va kundalik hayotga oid bo'ladi. Masalan: смартфон, стартап, менеджер, онлайн, оффлайн, креатив, лайфхак, блогер, хайп va hokazolar. Shuningdek, boshqa tillardan ham o'zlashtirish jarayoni davom etmoqda. Fransuz tilidan (например: бутик, меню), italyan tilidan (опера, соло), yapon tilidan (аниме, караоке), arab tilidan (алгоритм, алкоголь) va hatto turkiy tillardan o'zlashtirilgan so'zlar ham mavjud.

Fonetik, morfologik va semantik moslashuv: O'zlashtirilgan so'zlar rus tili tizimiga kirib kelgach, u fonetik jihatdan moslashtiriladi. Masalan, ingliz tilidagi "blog" so'zi rus tilida "блог" tarzida yoziladi va talaffuz qilinadi. Bu jarayonda tovush tizimi o'zgartiriladi, ya'ni ruscha talaffuzga moslashtiriladi. Keyinchalik bu so'zlar rus tilining grammatik qonunlariga bo'ysundiriladi: ularga ruscha qo'shimchalar qo'shiladi, ot, fe'l yoki sifatga aylantiriladi. Masalan, лайк → лайкать (fe'l), блог → блогер (ot), креатив → креативный (sifat). Bunday moslashuvlar o'zlashtirilgan so'zlarning o'zlashgan tilda faol va qulay ishlatilishiga

xizmat qiladi. Bundan tashqari, semantik (ma'no) moslashuv ham yuz beradi. Ayrim so'zlar o'zbek yoki rus tilidagi ma'nosidan farqli ma'noda ishlatiladi. Masalan, "стартап" – yangi boshlanuvchi biznes, "хайп" – shov-shuvli, mashhurlikka olib keluvchi holat degan ma'noda ishlatiladi.

Ijtimoiy nutq va media muhitida o'rni: O'zlashtirilgan so'zlarning eng faol ishlatiladigan sohalaridan biri – bu ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, internetdagi kontent va yoshlar nutqidir. Zamonaviy texnologiyalar vositasida axborot tez tarqalmoqda va bu orqali yangi so'zlar tilga tez kirib kelmoqda. Bu jarayonda o'zlashtirilgan so'zlar ko'pincha o'z original ko'rinishini saqlab qolgan yoki qisqartirilgan shaklda ishlatiladi: FAQ, лайк, стрим, сторис, вайп, мем va boshqalar. Shuningdek, rus tilida so'zlashuvchi yosh avlod o'rtasida inglizcha talaffuzga yaqin nutq shakllari ham keng tarqalgan. Bu tilshunoslar tomonidan "jargonizatsiya", ya'ni tilni soddalashtirish va norasmiylashtirish deb baholanadi. Ayni paytda bu so'zlarning ko'plari rus tilining adabiy uslubida ham mustahkam joy egallamoqda.

Ilmiy va akademik muhitda o'zlashtirilgan leksikaning roli: Ilmiy va akademik muhitda o'zlashtirilgan leksikaning roli: O'zlashtirilgan so'zlar ilmiy nutqda ham keng qo'llanilmoqda. Ayniqsa, axborot texnologiyalari, tibbiyot, iqtisodiyot va marketing sohalarida ingliz tilidan to'g'ridan-to'g'ri olingan atamalar rus tilida ham qo'llanilmoqda. Ba'zi hollarda bular uchun ruscha muqobil so'zlar mavjud bo'lsa-da, xalqaro amaliyotga sodiq qolish maqsadida asosan o'zlashtirilgan variantlar afzal ko'rilmogda.

Lingvistik baho va til madaniyati: Ba'zi tilshunoslar tilga haddan ortiq o'zlashtirilgan so'zlar kirib kelishini tanqid qiladilar. Ularning fikricha, bu holat milliy leksikani siqib chiqaradi, til o'zligiga xavf tug'diradi. Ammo boshqa mutaxassislar buni tabiiy til taraqqiyoti, kommunikatsion ehtiyoj va tilning ochiqqligi sifatida qabul qiladilar. Zamonaviy rus tilida o'zlashtirilgan so'zlar til dinamikasining o'ziga xos belgisi bo'lib, u til foydalanuvchilarining ehtiyojlariga va global o'zgarishlarga moslashayotganini ko'rsatadi. Muhimi, bu jarayon ongqli va tanqidiy yondashuv bilan kuzatilsa, tilga zarar emas, aksincha foyda keltiradi.

Xulosa. Shunday qilib, o'zlashtirilgan so'zlar zamonaviy rus tilining leksik

tizimini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular jamiyat, fan va madaniy hayotdagi o'zgarishlarni aks ettiradi, ifoda vositalarining kengayishiga xizmat qiladi hamda tilni zamon talablari va ehtiyojlariga moslashuvchanroq qiladi. O'zlashtirilgan so'zlarning haddan ziyod ko'pligi bilan bog'liq ba'zi xavflarga qaramay, agar bu jarayon ongli va oqilona boshqarilsa, u tilning boyishiga va global dunyodagi rivojlanishiga hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sternin I.A. "Zamonaviy rus tilidagi jarayonlar". – Voronej: VGU nashriyoti, 2020.
2. Крысин Л.П. "Zamonaviy rus nutqidagi xorijiy so'zlar". – Moskva: "Nauka" nashriyoti, 2019.
3. Кубрякова Ye.S. "Til va bilim: til haqida bilim olish yo'lida". – Moskva: Slavyan madaniyati tillari nashriyoti, 2004.
4. Тер-Минасова S.G. "Til va madaniyatlararo kommunikatsiya". – Moskva: Slovo/Slovo, 2008.
5. Аpresyan Yu.D. "Tanlangan asarlar: Tilning integrallashgan tavsifi va tizimli leksikografiya". – Moskva: Rus madaniyati tillari, 1995.
6. Medvedeva N.V. "XXI asr rus tilidagi o'zlashtirishlar: sabablari va oqibatlar". // Moskva Davlat Universiteti axborotnomasi. 9-seriya. Filologiya, 2021, №3.
7. Ozhegov S.I., Shvedova N.Yu. "Rus tilining izohli lug'ati". – Moskva: "Az" nashriyoti, 2020.
8. Elektron manbalar: gramota.ru, runivers.ru, academia.edu